

Валентина БАЛІЦЬКА

СТАН ЛІКВІДНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ: ПАРАМЕТРИ ПОТРЕБУЮТЬ ПОКРАЩЕННЯ

Розраховано показники ліквідності за 2000 та 2005 роки на основі зведеного балансу підприємств України. Виявлено тенденції погіршення стану ліквідності в цілому по економіці та у розрізі видів економічної діяльності, що вимагає запровадження дієвих заходів економічної політики у частині поліпшення пропорцій оборотного капіталу, кардинального зменшення заборгованості між підприємствами, зміни фінансового законодавства, прискорення розрахунків між підприємствами на основі розширення банківського кредитування та проведення постійного моніторингу індикаторів ліквідності для прийняття відповідних рішень.

Liquidity indicators in 2000 and 2005 are calculated on the basis of consolidated balance of enterprises in Ukraine. Tendencies of liquidity deterioration in economics in general as well as in different economic sectors are determined. The author concludes the necessity of effective measures in economic policy particularly those aimed at improvement of circulating capital proportions, reduction of enterprises' indebtedness, changes in financial laws, monitoring of liquidity indicators for taking the appropriate decisions.

Відповідно до Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" підприємства – емітенти цінних паперів зобов'язані не менше одного разу на рік інформувати громадськість про результати діяльності, оприлюднюючи річний звіт, який містить: інформацію про результати господарювання, підтверджені аудиторською фірмою, річний баланс і довідку про фінансовий стан, основні відомості про додатково випущені цінні папери, обґрунтування змін у персональному складі службових осіб.

Усі форми звітності складаються згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Сьогодні в Україні

застосовуються ідентичні міжнародним стандартам принципи обачності, собівартості, оцінки, нарахування та відповідності доходів і витрат, розкриття інформації. Запровадження міжнародних стандартів було важливим кроком у напрямі розкриття для інвесторів інформації про стан економіки України. Бухгалтерська та статистична звітність виступають у ролі "паспорта" економічних зрушень, основою визначення різних рейтингів та оцінок. Звітність як основний документ використовується також у різних господарсько-правих процесах. Тому показники звітності підприємств як окре-

мо по кожному суб'єкту господарювання, так і у зведеному форматі мають велике значення.

Вивченням питань ліквідності суб'єктів господарювання займалися такі вчені, як Ф. Євдокимов, І. Зятковський, О. Мендрул, Л. Ситник та інші. Однак проблеми, пов'язані з ліквідністю, продовжують загострюватися. Цим обумовлений вибір теми дослідження та її актуальність. Метою роботи є оцінка стану ліквідності суб'єктів господарювання та розробка пропозицій щодо його покращення.

На основі офіційної звітності підприємств України здійснено розрахунок та аналіз індикаторів ліквідності суб'єктів господарювання. Такий аналіз на прикладі зведених даних підприємств України важливий з точки зору визначення, чи враховуються зазначені тенденції при формуванні монетарної та фіскальної політики. Стан ліквідності підприємств – це ключова позиція при формуванні попиту та пропозиції грошей, а також розвитку фінансових ринків, системи корпоративного управління та спрямування кредитів і інвестиційних ресурсів.

Відомо, що баланс підприємства буде абсолютно ліквідним, якщо виконуються правила формування балансу, а саме дотримується основна вимога ліквідності: найліквідніші активи (табл. 1) мають бути більші або дорівнювати негайним зобов'язанням (пасивам) (табл. 2).

Таблиця 1
Найліквідніші активи підприємств

млн. грн.

Статті балансу	на початок 2005 р.	на кінець 2005 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
в національній валюті	26 425,3	40 092,2
в іноземній валюті	9 897,2	13 558,6
Реальний підсумок по балансу	36322,5	53650,8

Таблиця 2

Поточні зобов'язання підприємств

млн. грн.

Статті балансу	на початок 2005 р.	на кінець 2005 р.
Поточні зобов'язання за розрахунками: з одержаних авансів	36 909,2	40 821,5
з бюджетом	21 842,8	23 085,7
з позабюджетних платежів	934,6	1 022,9
зі страхування	3 076,2	3 700,0
з оплати праці	5 284,9	6 476,6
з учасниками	2 321,8	2 269,4
із внутрішніх розрахунків	30 143,0	29 918,1
Інші поточні зобов'язання (% за кредит, оренда, лізинг, заборгованість некомерційним установам)	84 495,9	106 165,7
Реальний підсумок по балансу	180 008,4	213 459,9

Як свідчать наведені узагальнені по Україні дані бухгалтерських балансів, на кінець 2005 року у розпорядженні підприємств загалом знаходилося у 4 рази менше ліквідних грошових ресурсів (табл. 1), ніж було потрібно для негайної сплати податків до бюджету, страхових платежів, погашення відсотку за кредит, виплати заробітної плати та виконання інших негайних зобов'язань (табл. 2). Таким чином, згідно зведеної офіційної статистичної та бухгалтерської звітності українські підприємства у негайній та короткостроковій перспективі можна визнати як неплатоспроможні.

З огляду на зазначене, фактичний стан платоспроможності та фактори, що її визначають, мають бути предметом обов'язкового моніторингу з боку функціональних структур та фіскальних органів стягнення. Але подібний моніторинг та ґрунтовний аналіз можна здійснити лише на підставі бухгалтерської

звітності, яка надається у обов'язковому порядку лише органам статистики.

Коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності вказує на спроможність підприємств миттєво погашати свої поточні борги. Це особливо важливо з точки зору оцінки здатності підприємств здійснювати платежі до бюджету, виплачувати заробітну плату працівникам та готовності здійснювати інвестиції. Розрахуємо в цілому по Україні та у розрізі основних видів діяльності коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності, оскільки він найбільш повно дає характеристику стану платоспроможності українських підприємств і показує, яку частину поточних зобов'язань вони можуть погасити своїми коштами негайно.

Коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності займає провідне місце при оцінці фінансової спроможності суб'єктів ринку і свідчить про рівень інвестиційної привабливості українських підприємств як стабільних (або нестабільних) партнерів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (допустиме значення 0,2–0,35) розраховується за формулою:

$$K_{a.l.} = \frac{ГК + ПфІ}{ПЗ}$$

Враховуючи дані табл. 3 розрахуємо коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємств України та коефіцієнт ліквідності без врахування фінансових інвестицій.

Розрахунок показав, що загальний рівень грошової ліквідності підприємств України у частині погашення не лише

негайних, а усіх поточних зобов'язань удвічі нижчий від середнього допустимого значення (0,275) і на 43% менше, ніж допустима нижча межа, яка становить 0,2. Якщо виключити суму поточних фінансових інвестицій (як правило вони вкладаються на термін до одного року, вибувають із поточного грошового обороту і їх складно повернути), коефіцієнт грошової ліквідності підприємств України знизиться до 0,086.

Разом з тим, банківською системою на поточну діяльність суб'єктів господарювання (крім фізичних осіб) при розмірі зобов'язань 626,6 млрд. грн. (з них негайного характеру 213,5 млрд. грн.) за 2005 рік було надано кредитів лише у обсязі 87,9 млрд. грн. Це свідчить про низький рівень підтримки ліквідності суб'єктів господарювання з боку банківської системи.

Як показав розрахунок коефіцієнтів грошової ліквідності, усі галузі, що виробляють реальну продукцію (промисловість, сільське господарство, будівництво) мають нижчі значення цього показника порівняно із оптимально допустимим рівнем. Особливо низький рівень ліквідності у сільському господарстві (0,055 проти 0,2) й у промисловості (0,095 проти 0,2).

Необґрунтовано низьким є рівень абсолютної ліквідності в сфері оптової та роздрібною торгівлі – 0,092 проти мінімально допустимого значення 0,2. І це при тому, що сфера торгівлі працює практично на "живій готівці". Тому надто

Таблиця 3

Значення показників у зведеному балансі підприємств України та розрахунок коефіцієнта абсолютної ліквідності

Показники		2000 р.	2005 р.
ГК	Грошові кошти та їх еквіваленти	11075,2	53650,8
ПфІ	Поточні фінансові інвестиції	3363,1	34103,5
ПЗ	Загальні поточні зобов'язання	313090,0	626596,3
К а.л.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,046	0,14
К л.	Коефіцієнт ліквідності без врахування фінансових інвестицій	0,035	0,086

низький рівень абсолютної ліквідності в оптовій та роздрібній торгівлі виглядає неприродним і може свідчити, або про нераціональне використання коштів, або про їх приховування. Лише в окремих галузях, що надають послуги, спостерігається досить високий рівень грошової ліквідності, зокрема у транспорті і зв'язку (0,329), фінансовій діяльності (0,837), освіті (0,573), готельному та ресторанному бізнесі (0,280) (рис. 1). О. Г. Мендрул у монографії "Управління вартістю підприємств" висловив думку, що теоретичне значення (0,2–0,35) коефіцієнта абсолютної ліквідності як індикатора для українських підприємств використовувати не можна. Він пояснює це тим, що західні фірми зацікавлені показувати наявні кошти, а вітчизняні – навпаки зацікавлені їх приховувати [5, 199]. Дійсно, такі намагання мають місце серед підприємств України. Але знижувати вимоги не доцільно. Необхідно на основі детального аналізу рівня ліквідності володіти ситуацією і вміти впливати на неї методами монетарної та фінансової політики. Динаміка найліквідніших кош-

тів на банківських рахунках у розрізі видів діяльності показана у табл. 4.

Як свідчать дані таблиці 4 кошти на рахунках підприємств з 2000 року зросли у 5 разів, але їх так само недостатньо для виконання платіжних зобов'язань, як і за часів низького рівня монетизації економіки та гострого дефіциту оборотних коштів.

Тепер проаналізуємо коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності, який показує ту частину поточних зобов'язань, які підприємства спроможні погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. Цей коефіцієнт демонструє платіжні можливості підприємства погашати поточні зобов'язання, але за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, або проміжний коефіцієнт покриття розраховується за формулою:

$$K_{л.к.} = \frac{OA-3}{ПЗ},$$

де *OA* – монетарні оборотні активи.

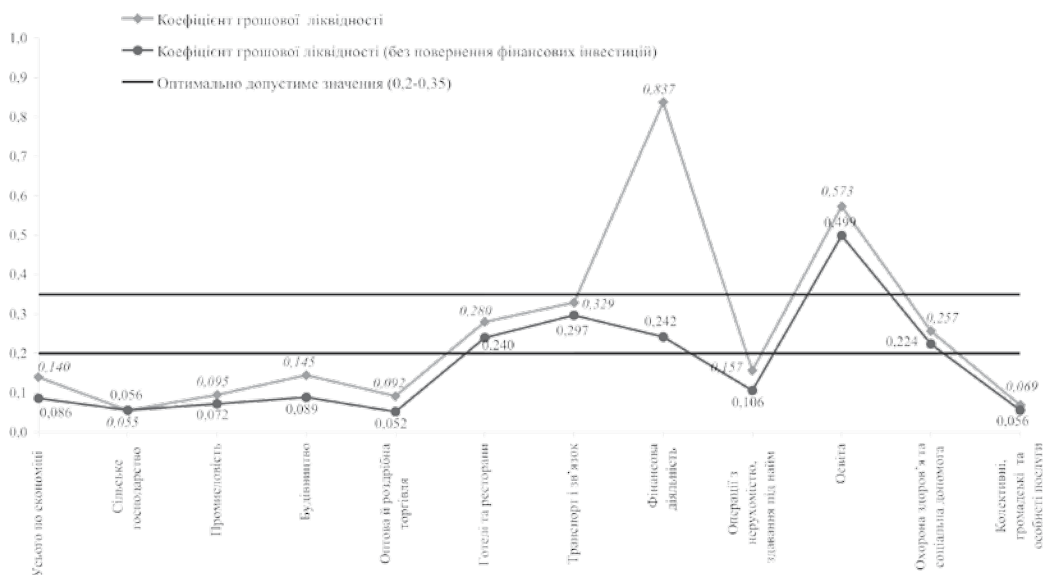

Рис. 1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємств України на кінець 2005 року

Таблиця 4

Кошти на банківських рахунках підприємств та населення, млн. грн.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Усього по економіці	18585	25485	37384	61365	82959	132745
Кошти суб'єктів господарювання	11941	14313	18382	29056	41348	59542*
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	246	321	487	755	721	1153
Промисловість	3125	3474	4427	7178	11183	15627
Будівництво	502	592	860	1744	2234	3524
Оптова й роздрібна торгівля	2794	3350	4653	7138	9537	15540
Готелі та ресторани	57	59	75	105	189	416
Транспорт і зв'язок	1948	2615	2356	2862	4125	7563
Фінансова діяльність	722	1208	2046	3620	5491	6204
Операції з нерухомістю, здавання під найм, послуги юридичним особам	1196	1304	1776	2798	4663	5885
Освіта	115	130	167	183	209	206
Охорона здоров'я та соціальна допомога	108	175	198	290	389	504
Колективні, громадські та особисті послуги	677	723	885	1240	1636	1904
Кошти фізичних осіб	6644	11172	19002	32309	41611	73202

Джерело: Бюлетень НБУ за відповідні роки.

* Обсяг коштів на банківських рахунках підприємств відрізняється від даних зведеного балансу на величину коштів бюджетних установ.

Критичне значення коефіцієнта встановлене в межах 0,6–0,8, а оптимальне значення – більше 1.

Розрахунок коефіцієнта швидкої (критичної) ліквідності проведено в табл. 5.

Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності, або відношення монетарних оборотних активів (різниця між загальною сумою оборотних активів і запасів) до короткострокових зобов'язань повинен перевищувати 1.

З огляду на нестачу оборотних коштів, для українських підприємств нормальним вважається значення показника 0,6–0,8. Показник характеризує очікувану платоспроможність підприємств в короткостроковому періоді, тобто періоді, що дорівнює середній тривалості одного обороту дебіторської заборгованості за умови її своєчасного погашення. Але в Україні дуже низька оборотність коштів у розрахунках, тому

Таблиця 5

Значення показників у зведеному балансі підприємств України та розрахунок коефіцієнта швидкої ліквідності

млн. грн.

Показники		2000 р.	2005 р.
ОА	оборотні активи	316 707,5	700 719,2
З	виробничі запаси	Запаси разом	65 198,3
	тварини на вирощуванні та відгодівлі		3 684,3
	незавершене виробництво		20 808,6
	готова продукція		31 024,7
	товари		43 610,4
ПЗ	поточні зобов'язання	313 090,0	626 596,3
К л.к.	коефіцієнт швидкої ліквідності	0,77	0,86

час обороту коштів у розрахунках на кінець 2005 р. становив 78 днів.

Оборотність коштів у розрахунках, число оборотів (**ОКРО**) розраховується за формулою:

$$ОКРО = \frac{ВР}{СДЗ}$$

Час обороту коштів у розрахунках, днів **ЧОКР** розраховується за формулою:

$$ЧОКР = \frac{360 \text{ днів}}{ОКРО}$$

Зазначені показники розраховані за даними зведеного балансу підприємств України, відображені в табл. 6.

Оскільки час обороту коштів у розрахунках на кінець 2005 року є досить тривалим (78 днів), розглядати дебіторську заборгованість у якості "швидкого" джерела погашення боргів є сумнівним. З огляду на те, що підприємства, з одного боку, мають високий рівень відволікання обігових коштів у дебіторську заборгованість, а з іншого – високий рівень накопичення кредиторської заборгованості, розрахований показник швидкої (критичної) ліквідності не відображає реальної картини. Тому це дає підстави для коригування коефіцієнту на обсяг дебіторської заборгованості.

Проведемо також оцінку рівня фінансової спроможності підприємств на основі коефіцієнта покриття. Цей коефіцієнт характеризує загальну забезпеченість підприємств оборотними коштами для ведення господарської діяльності і своєчасного виконання зобов'язань.

Коефіцієнт показує, яку частину поточних зобов'язань підприємства зможуть погасити, якщо будуть реалізовані усі оборотні активи, у тому числі матеріальні запаси, іншими словами це – частка грошових одиниць оборотних активів, яка припадає на кожен грошову одиницю поточних зобов'язань.

Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) розраховується за формулою:

$$K_{л.з.} = \frac{ОА}{ПЗ}$$

Для країн з розвинутою економікою значення показника встановлене в діапазоні 2–2,5, оптимальне значення – більше 1,5, банкрутне значення – 1.

Розрахунок даного показника наведений в табл. 7.

Розрахований коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) підприємств України на кінець 2005 року був у межах 1,12. Але це може бути прийнятним для перехідного стану економіки. Враховуючи, що Україна знаходиться на етапі економічного зростання, такий рівень загальної ліквідності є недостатнім. А від розвинутих країн відставання взагалі перевищує в 2 рази. Ситуація загострюється станом розрахунків за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги. Обсяги дебіторської заборгованості зростають і її не можна з повним правом відносити до активів, що можуть бути швидко реалізовані.

У сфері розрахунків нема чітких законодавчих вимог стосовно обов'язкових

Таблиця 6

Значення показників зведеного балансу підприємств України та розрахунок ОКРО і ЧОКР

млн. грн.

Показники		2000 р.	2005 р.
ВР	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	641431,6	1823806,0
СДЗ	Середня дебіторська заборгованість	210612,5	394687,6
ОКРО	Загальна оборотність коштів	3,04 оборотів	4,62 оборотів
ЧОКР	Час обороту коштів	118 днів	78 днів

Таблиця 7

Розрахункове значення показника загальної ліквідності підприємств України

млн. грн.

Показники		2000 р.	2005 р.
ОА	Оборотний капітал (активи)	316 707,5	700 719,2
ПЗ	Поточні зобов'язання	313 090,0	626 596,3
К.л.з.	Загальний коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	1,01	1,12

термінів оплати продукції. Тому борги за поставлену продукцію накопичуються і не можуть бути легко замінені еквівалентом у грошовій формі. Як свідчить динаміка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, частка неоплаченої продукції в обсягах реалізованої продукції становить п'яту частину від річного обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) у діючих цінах (без ПДВ та акцизу), зокрема, у 2000 році – 28,6%, в 2003 році – 21,6%, у 2005 році – 15,5%. Тому для експертної оцінки загальної ліквідності можна скоригувати коефіцієнт на дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги. При такому розкладі цей коефіцієнт складатиме 0,73, що майже на третину нижче від критично допустимих значень. Зниження коефіцієнта покриття (загальної ліквідності) свідчить про ознаки неплатоспроможності, коли задоволення вимог кредиторів можливе лише на підставі ліквідаційної процедури. У розрізі видів економічної діяльності коефіцієнт загальної ліквідності є нижчим, ніж критично допустимі значення (таблиця 8).

Проведені розрахунки коефіцієнтів на основі офіційної статистичної звітності засвідчили кризовий стан індикаторів ліквідності українських підприємств як у цілому по економіці, так і у розрізі більшості видів діяльності.

Фінансово стійкими можна назвати підприємства, які в змозі за рахунок власних джерел забезпечити запаси та витрати, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розраховуватись за своїми

зобов'язаннями. Але така характеристика, на жаль, є нетиповою для України.

Незадовільний стан ліквідності українських підприємств можна, зокрема, пояснити високим рівнем заборгованості між суб'єктами господарювання, яка хоча і по відношенню до ВВП зменшується, але є досить високою і негативно впливає на структуру оборотного капіталу та стан ліквідності (табл. 9).

В оборотному капіталі (табл. 10) найбільшу частку (понад 60%) займає дебіторська заборгованість, що свідчить про значне уповільнення платіжного обороту у результаті фактичної іммобілізації фінансових ресурсів у сферу обігу. Така висока частка дебіторської заборгованості зберігається з 1998 року (у той час платіжна криза була найбільш гострою).

Дебіторська заборгованість на кінець 2005 року вже досягла 421,8 млрд. грн., сконцентрувавшись у таких сегментах:

- заборгованості покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем (на кінець 2005 року дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги дорівнювала 242,2 млрд. грн., при цьому резерв сумнівних боргів був сформований у сумі 14,9 млрд. грн.);
- заборгованості за розрахунками з бюджетом (це заборгованість фінансових і податкових органів на користь підприємств), також сюди включається переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету (на кінець

Таблиця 8

**Коефіцієнт загальної ліквідності підприємств України
за видами економічної діяльності, 2005 р.***

	Оборотні активи		Поточні зобов'язання	Коефіцієнт загальної ліквідності 2 : 4	Коефіцієнт загальної ліквідності, скоригований на дебіторську заборгованість (2 – 3) : 4
	всього	у т. ч. дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги			
Усього по економіці	700719,2	242159,7	626596,3	1,118	0,73
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	32499,1	8000,7	22237,6	1,461	1,10
Промисловість	243346,4	87280,1	209638,3	1,161	0,74
Будівництво	32921	10572,3	31865,6	1,033	0,70
Оптова й роздрібна торгівля	239175,6	102892,9	231469	1,033	0,59
Готелі та ресторани	1887,9	238,6	2054,4	0,919	0,80
Транспорт і зв'язок	31968,5	6460,9	28181,4	1,134	0,91
Фінансова діяльність	43007	10435,1	22942,8	1,875	1,42
Операції з нерухомістю, послуги юридичним особам	62540,3	13979,0	65449,1	0,956	0,74
Освіта	438,1	83,4	305,1	1,436	1,16
Охорона здоров'я та допомога	1346,1	312,7	1150,6	1,170	0,90
Колективні, громадські та особисті послуги	8891,1	1733,2	8653,6	1,027	0,83

* Розраховано за даними Статистичного збірника "Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності" 2005 рік, частина 1, Державний комітет статистики України. – К.: – С 32, 52, 66. – 164 с.

Таблиця 9

Динаміка заборгованості суб'єктів господарювання України за 1994–2005 рр. *

Роки	ВВП, млрд. грн.	Дебіторська заборгованість				Кредиторська заборгованість			
		всього, млрд. грн.	у т. ч. простро-чена млрд. грн.	відношення до ВВП, %		всього млрд. грн.	у т. ч. простро-чена млрд. грн.	відношення до ВВП, %	
				загальної заборго-ваності	простро-ченої частки			загальної заборго-ваності	простро-ченої частки
1994	12,0	5,1	–	42,5	–	7,6	–	63,3	–
1995	54,5	22,9	–	42,0	–	32,4	–	59,4	–
1996	81,5	51,4	38,8	63,1	47,6	76,8	57,1	94,2	70,1
1997	93,4	77,2	53,4	82,7	57,2	107,7	76,8	115,3	82,2
1998	102,6	107,9	58,5	105,2	57,0	153,6	88,5	149,7	86,3
1999	130,4	170,3	76,9	131	59,2	229,2	118,4	176,3	91,1
2000	170,1	185,3	81,4	108,9	47,6	258,4	116,4	151,9	68,4
2001	204,2	220,3	89,9	107,9	44,0	282,4	110,5	138,3	54,1
2002	225,8	239,8	90,8	106,2	40,2	302,7	116,0	134,1	51,4
2003	267,3	274,5	71,9	102,7	26,9	344,9	105,9	129,0	39,6
2004	345,1	312,8	75,7	90,6	21,9	395,1	87,3	114,5	25,3
2005	441,5	320,6	69,3	72,6	15,7	401,9	88,2	91,0	20,0

* Оперативна статистика по неповному колу підприємств.

Джерело: офіційні дані статистичних збірників, власні розрахунки.

Таблиця 10

Динаміка та структура оборотного капіталу підприємств України

на кінець року, млн. грн.

Показники \ Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Оборотні активи у тому числі	316707,5	379587,2	432041,7	520672,3	617057,6	700719,2
Оборотні активи в запасах товарно-матеріальних цінностей	76573,1	87527,4	93354,3	111255,1	136956,9	164326,3
частка, %	24,2	23,1	21,6	21,4	22,2	23,4
Дебіторська заборгованість	210612,5	260128,7	300132,6	353001,3	400203,8	421820,6
частка, %	66,5	68,5	69,5	67,8	64,9	60,2
Поточні фінансові інвестиції	3363,1	5852,2	7445,1	14109,4	23025,4	34103,5
частка, %	1,1	1,5	1,7	2,7	3,7	4,9
Грошові кошти	11075,2	12854,9	16648,8	24921,9	35025,3	53650,8
частка, %	3,5	3,4	3,9	4,8	5,7	7,66
Інші оборотні активи	15083,6	13224,0	14460,9	17384,6	21846,2	26818,0
частка, %	6,4	3,5	5,0	3,3	3,5	3,8

* без банків та бюджетних установ.

Джерело: статистичні збірники "Фінанси України" за 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 рік, "Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності" 2005 рік, ч. 1. – С. 32–33.

- 2005 року заборгованість із розрахунків з бюджетом становила 20,9 млрд. грн. – це є пряме вилучення високо ліквідних ресурсів із господарського обороту підприємств);
- заборгованості за виданими контрагентам авансами на виконання певних робіт та послуг (на кінець 2005 року залишок виданих авансів склав 41,9 млрд. грн.);
  - заборгованості із внутрішніх розрахунків, яка показує заборгованість пов'язаних сторін та заборгованість із внутрішньовідомчих розрахунків (на кінець 2005 року в обороті та внутрішніх розрахунках знаходилося 21,3 млрд. грн.);
  - іншій поточній дебіторській заборгованості, яка включає підзвітні особи, претензії, збитки, позики членам кредитних спілок та усі види розрахунків з працівниками, крім розрахунків з оплати праці (на кінець 2005 року ця сума складала 95,3 млрд. грн.).

У процентному відношенні складові дебіторської заборгованості показані на рисунку 2.

Грошові кошти у структурі оборотного капіталу займають лише 8%, а саме ця складова визначає рівень абсолютної ліквідності. Також як про низький рівень можна сказати про частку запасів (тобто активи, які підприємство безпосередньо використовує у процесі виробництва), які у структурі оборотного капіталу займають лише 23 %, або 164,3 млрд. грн.

Зважаючи на високу частку дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) необхідно розрахувати коефіцієнт відволікання оборотних активів, який показує частку усього оборотного капіталу, що фактично працює за межами підприємств. Це досить значна величина і вимірюється третинною від усього обігового капіталу – 34,5%.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів, розраховується за формулою:

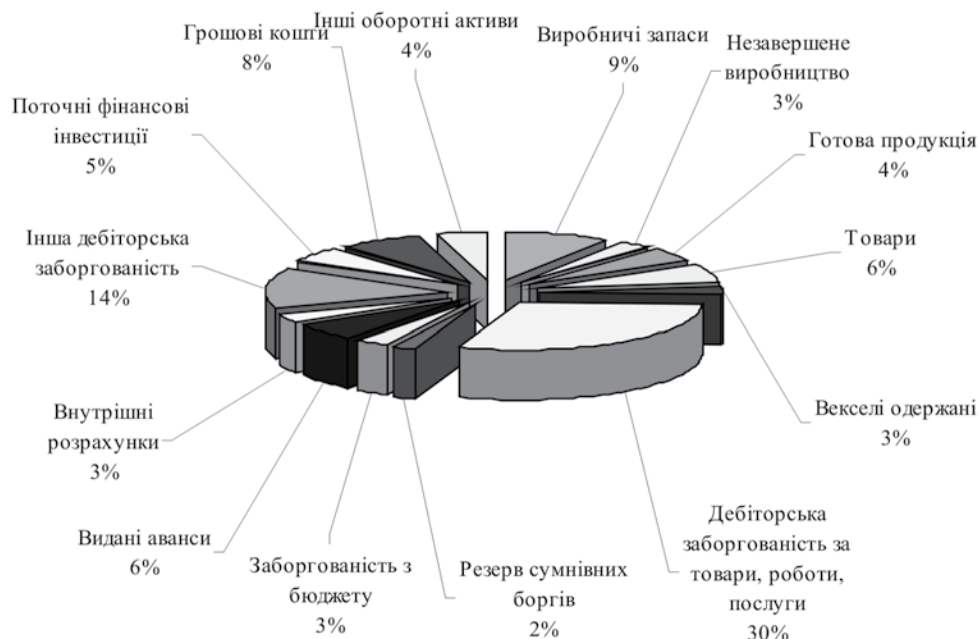

Рис. 2. Структура оборотного капіталу підприємств України на кінець 2005 р.

$$K_{\text{ВОЛ}} = \frac{D_{\text{збв}} \times 100}{OA}$$

Розрахункові значення даного показника наведені в табл. 11.

Слід зазначити, що попри низький стан фінансової ліквідності підприємств України, ці тенденції функціональними структурами не відслідковуються і тому не враховуються при визначенні пріоритетів монетарної та фіскальної політики.

Тим часом у Російській Федерації коефіцієнти загальної ліквідності по підприємствах розраховуються централізовано і наводяться у статистичних збірниках з 1993 року [7, 580]. Всього по економіці Російської Федерації ко-

ефіцієнт загальної ліквідності, наприклад, за результатами 2002 року склав 1,097. При цьому різких коливань у розрізі галузей не спостерігається. Найвищий рівень показника має транспорт ($K=1,12$), торгівля ($K=1,19$), найнижчий – житлово-комунальне господарство ($K=0,718$).

Також у Росії проводиться групування підприємств за рівнем коефіцієнта загальної ліквідності у таких діапазонах (0–1,0); (1,01–2,0); (більше 2,0). Одночасно аналізується рівень кредиторської та дебіторської заборгованості. Із усієї сукупності підприємств Російської Федерації 52,6 % мають рівень загальної ліквідності нижче, ніж критично допустиме

Таблиця 11

Розрахункове значення коефіцієнта відволікання оборотних активів підприємств України

млн. грн.

Показники		2000 р.	2005 р.
$D_{\text{збв}}$	Дебіторська заборгованість за товарними операціями	154570,8	242159,7
OA	Оборотні активи	316 707,5	700 719,2
$K_{\text{ВОЛ}}$	Коефіцієнт відволікання оборотних активів	48,8%	34,5%

значення, 27% – у діапазоні (від 1 до 2), 20% мають дуже високу ліквідність – понад 200% [7, 581].

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Для України пропонуємо індикатори ліквідності суб'єктів господарювання ввести в обов'язковий перелік показників, що мають постійно відслідковуватися та враховуватися при формуванні загальної економічної політики в Україні, фіскальної політики та "Основних засадах грошово-кредитної політики".

2. У зв'язку з тим, що показники фінансової спроможності розраховуються на основі форм бухгалтерської звітності (баланс та форми 2 про фінансові результати), але на даний час ці форми отримують та обробляють на основі автоматизованих систем з регіонального рівня на державний тільки органи державної статистики, доцільно розглянути питання стосовно створення системи обміну базами даних між Держкомстатом, Мінекономіки, Державною податковою адміністрацією, Національним банком України, Мінфіном, Фондом державного майна. Зазначені органи при формуванні пріоритетів державної економічної політики у розрізі своїх функціональних завдань мають обов'язково враховувати стан ліквідності суб'єктів господарювання як ключових учасників ринку.

Література

1. *Бюлетень Національного Банку України № 12 за 2000–2005 роки.* – К.: Національний банк України.

2. *Євдокимов Ф. І., Надтока Т. Б. Економіка промислового підприємства / За ред. Євдокимова Ф. І., Надтоки Т. Б. – Донецьк: "Новый мир", 2003. – 358 с.*

3. *Захарченко В. О., Счасна С. І. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 137–144.*

4. *Зятковський І. В. Фінанси підприємств. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Кондор. – 2003. – 364 с.*

5. *Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств: Монографія. – К: КНЕУ, 2002. – 272 с.*

6. *Наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року № 14 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства" / Інформаційно-правова база "Ліга".*

7. *Российский статистический ежегодник. 2003. Стат. сб. / Госкомстат России. – М.: 2003. – 705 с.*

8. *Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – 368 с.*

9. *Статистичний збірник "Фінанси України" 2000 рік / Держкомстат України.*

10. *Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів господарювання – суб'єктів підприємницької діяльності" 2005 рік, частини 1,2 / Держкомстат України.*

11. *Финансы России. 2002: Стат. сб. / Госкомстат России. – М.: 2002. – 301 с.*